

KVANTIFIKACE VLIVU TABÁKOVÉHO PRŮMYSLU NA OVLÁDÁNÍ EU: ANALÝZA EVROPSKÉ DIREKTIVY O TABÁKOVÝCH VÝROBCÍCH

V březnu 2014 schválil Evropský parlament revidovanou direktivu Evropské unie o tabákových výrobcích; původní dokument byl vydán v roce 2001 a revize měla zohledňovat aktuální vědecké poznatky o zdravotních důsledcích a o strategiích marketingu souvisejících s užíváním tabáku. Proces revize začal v r. 2009, o rok později byl publikován materiál ke konzultaci, v roce 2012 byly zveřejněny návrhy Evropské komise, a v březnu 2014 konečné legislativní znění direktivy. Během tohoto procesu bylo podáno více než 85 tisíc připomínek.

Konečná verze direktivy se odchýlila od původního znění, které odpovídalo vědeckým poznatkům v oblasti ochrany zdraví populace:

- nebyla přijata zásada tzv. Plain packaging, úspěšně realizovaného v Austrálii (všechny značky jsou v jednotných obalech s nevýraznou až odpudivou hnědě-zeleňou barvou a jednotným písmem pro název značky, 75 % hlavních ploch zaujímají obrázková varování, doplněná i odpovídajícím textem);
- podobně neuspěl návrh na zákaz poutačů prodejních míst;
- plocha varovných obrázků byla redukována z navržených 75 % na 65 % povrchu;
- byl zamítnut návrh na zákaz výroby „Slim“ cigaret, falešně propagujících značku jako prostředek pro kontrolu tělesné hmotnosti;
- zákaz výroby mentolových cigaret, které představují vyhledávanou značku pro mladé začínající kuřáky, byl odložen o 5 let.

Není tajemstvím, že velké tabákové koncerny vynaložily obrovské úsilí a finance na zmaření revizního procesu, nebo alespoň na jeho protahování. Pořádaly masivní kampaně včetně osobních intervencí u významných osobností různých evropských institucí a vlastních studií, zdůrazňujících ekonomické benefity kouření a naopak podceňujících zdravotní důsledky.

Angličtí odborníci z Oxfordu a Londýna publikovali studii, v níž hodnotili, zda lobování tabákových spo-

lečností bylo úspěšné a ovlivnilo proces revize v neprospěch zastánců ochrany zdraví populace před rizikem kouření. Použili metodu „Wordscores“, pomocí které hodnotili texty tří stěžejních dokumentů z r. 2010, 2012 a 2014 i textů konzultačních návrhů. Do analýzy vložili dvě základní skupiny klíčových slov, vztahujících se jednak ke zdraví (reprezentující opatření navrhovatelů k omezení kouření), jednak k ekonomice (odrážející zájmy tabákového průmyslu). Z hodnocení byly vyřazeny texty o elektronických cigaretách.

Pojmy „zdraví“ se v počátečních textech nevládních organizací vyskytovaly dvakrát častěji než v textech tabákových společností, v průběhu revizního procesu se však jejich frekvence v textech dokumentů EU podstatně snížila; podobný trend vykazovaly i pojmy „varování“. Zcela opačný byl vývoj pojmu „ekonomika“, jehož frekvence byla vždy významně vyšší v textech tabákových společností a zvyšovala se postupně i v dokumentech EU od nuly v r. 2010, přes 0,20 % v návrhu v roce 2012, až do 0,25 % ve finálním textu direktivy.

Autoři studie uzavírají, že intervence tabákových společností u předkladatelů i legislativců byla úspěšná: text revize direktivy se podstatně změnil v neprospěch opatření na zpomalení šíření tabákové epidemie. Doporučují, aby metodika pro posuzování vlivu podnikatelské sféry na zákonodárství Evropské unie byla používána i v případech týkajících se potravin a nápojů, alkoholu či dalších komodit ovlivňujících zdraví populace, a tak mohla přispět k odhalení a následnému omezení zájmových vlivů výrobců.

Costa H, Gilmore AB, Peeters S, McKee M, Stuckler D. Quantifying the influence of the tobacco industry on EU governance: automated content analysis of the EU Tobacco Products directive. Tob Control. 2014 Nov;23(6):473-8.

*Prof. MUDr. Draboslava Hrubá, CSc.,
Ústav ochrany a podpory zdraví, LF MU, Brno*